

הר בהר לא פגע, אדם באדם פגע

הכותרת למאמרנו הפעם היא תרגום האמרה הארמית: טורא בטורא לא פגע, אינש באינש פגע, ומשמעה - שני הרים לעולם לא יפגשו, אבל שני בני אדם - סביר שכן. בא לומר: "חכה חכה, אנחנו עוד ניפגש ואז אני אראה לך מה זה..."

הר - מילה שמית עתיקה, שמקורה בלשון העברים הקדמונים, ולכן אין זה מפליא כי נמצאה גם בלשון הפיניקים, אחי העברים, שיחד היו את בני כנען.

במקביל ל-Montagne הצרפתית נוצרה באיטלקית המילה Mont. בין המפורסמים ששמותיהם קשורים להר כדאי להזכיר את משה מונטיפיורי, שפירוש שם משפחתו הוא "הר הפרחים"; באיטלקית Monte - הר; Fior - פרח; Fiori - פרחים. השם נגזר משמה של העיירה Montefiore באיטליה; הוא הופיע לראשונה במאה ה-16 באיטליה.

מונטיפיורי היה נדבן ואיש ציבור יהודי אנגלי שפרש ב-1824 מעסקי הבנקים והבורסה והתמסר לעסקי ציבור, שתדלנות ועזרה ליהודים. הוא היה מראשי הפעילים לביטול עלילת דמשק. לאחר שביקר מונטיפיורי ב-1846 בברית המועצות, החלו יהודי רוסיה להיקרא על שמו ולכבודו.

השכונה הראשונה בירושלים מחוץ לחומות נקראה על שמו "ימין משה". ביזמתו הוקמו בירושלים בית מחסה לזקנים ו"משכנות שאננים". ונשוב למילה הר. מילה עברית זו היא אחת המילים היחידות שהתגלגלו ללשונות העולם.

מבחינה גאוגרפית ההר הוא גוש אדמה הבולט באופן יחסי באזור שלו. יש המגדירים כהר כל התרוממות קרקע המתנשאת לגובה של למעלה מ-300 מ'.

סיבות שונות ליצירת הרים: סיבה חשובה היא סחיפת האדמה שמסביב על ידי הרוחות והגשמים; סיבה אחרת היא כתוצאה מהתקמטות קרום כדור הארץ, ולעתים נוצרים הרים על ידי פעולה וולקנית.

השם הר מוזכר פעמים רבות בתנ"ך: בעיקר מרובים כינויי הר המוריה, שעליו נבנה בית המקדש: הר ציון (תהלים ע"ד, ב'); הר הבית (ירמיה כ"ו, י"ח); הר בית ה' (ישעיה ב', ב'); הר ה' (תהלים כ"ד, ג'). בספר במדבר כ', פסוקים כ"ב-כ"ד - מוזכר "הר הקר" - החוקרים סבורים שזהו הר במדבר צין בגבול של ארץ ישראל עם אדום. לפי המסורת המוסלמית נאסף אהרון הכהן אל עמיו בהר זה. הם קוראים להר ג'בל הארון - הר אהרון, והוא מצוי כ-4.5 ק"מ דרומית-מערבית לפטרה.

גבה הר פיניקים - נוצר ביניהם פירוד, נעשו שונאים; הבטיח הרים וגבעות - הבטיח הבטחות גדולות וקוסמות; הכניס ראשו בין הרים גדולים - התערב במחלוקת שבין אישים גדולים ממנו; ההר הוליד עקב - משל להכנות ועשייה מרובה שסופה תוצאות זעומות ואכזבה; הרי הרים - שפע רב, תלי תלים; הרי עולם - כינוי לענקי הדור; יקב הדין את הקר - חוק או תכנית שחייבים לעבור בכל מחיר; הרים התלויים בשערה - תכנית גדולה הבנויה על יסוד רופף; עוקר הרים - אדם חריף שכל.

כבר ראינו כי בסרבו-קרוואטית Gora פירושו הר, אך המילה הסרבו-קרוואטית מקורה, כנראה, בלשונות הסלאביות, ומשקיעה מצויים ברוסית, בפולנית ובבולגרית (Gora). בלשונות הסלאביות ה-H מתחלפת ב-G, בעיקר בראשי מילים. מעניין לציין כי בלשון הבולגרית המילה Gora מציינת יער, כי באזור הבלקנים ההרים מיוערים.

במסורת היהודית רבים הניבים והפתגמים הקשורים בהר. הבולטים שבהם:

ראינו שהשם הערבי המקביל ל"הר" הוא ג'בל; ולכן יהודים רבים ממוצא מזרחי, שאבותיהם או אבי שושלתם התגוררו בהר, קרויים ג'בלי (הררי). במקביל - יהודי אשכנז, שאבותיהם או אבי שושלתם התגוררו בהר, קרויים ברגר, מן המילה הגרמנית Berg - הר, שנתגלגלה, כצפוי, גם ליידיש.

השם הגרמני מצוי גם בלשון השוודית, שהיא בת משפחה קרובה לאנגלית. שמות משפחה כאלה הקשורים לטבע נקראים שמות טופוגרפיים. המילה הר בצרפתית